

В. В. ВІСКУНОВ. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ ЗА ЗНИЩЕННЯ, ПІДРОБКУ АБО ЗАМІНУ НОМЕРІВ ВУЗЛІВ ТА АГРЕГАТІВ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

Розглядаються проблеми кримінальної відповідальності та покарання за знищення, підробку або заміну номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, покарання, склад злочину, транспортний засіб.

Рассматриваются проблемы уголовной ответственности и наказания за уничтожение, подделку или замену номеров узлов и агрегатов транспортного средства.

Ключевые слова: уголовная ответственность, наказание, состав преступления, транспортное средство.

In this article handling a problem of criminal liability and punishment for destruction, falsification or substitution identification numbers of vehicle.

Key words: components of crime, criminal, criminal liability, punishment, public danger, vehicle.

Кримінальне право як особлива галузь національного публічного права становить собою систему кримінально-правових норм, що визначають злочини та кримінальну відповідальність за їх вчинення. Саме тому основними інститутами кримінального права визнаються інститут злочину та інститут кримінальної відповідальності. Чинне кримінальне законодавство не розкриває поняття «кримінальна відповідальність». Проте, згідно ч. 1 і 2 ст. 2 КК України «Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом.

Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду...». З цього випливає, що матеріальною підставою кримінальної відповідальності визнається суспільно небезпечне діяння, котре містить склад злочину, а процесуальною – обвинувальний вирок суду.

Кримінальна відповідальність – одна з фундаментальних категорій кримінального права. Проблема обґрунтування кримінальної відповідальності є основою забезпечення законності в боротьбі зі злочинністю, дотримання прав людини – з одного боку, інтересів держави – з іншого. Чітке законодавче вирішення цього питання є передумовою для формування правосвідомості громадян, що відповідає кримінально-правовій політиці держави¹.

Цілком слушно визначив поняття кримінальної відповідальності О.О. Дудоров. Так, під кримінальною відповідальністю науковець розуміє особливий кримінально-правовий інститут, у межах якого здійснюється реагування держави на вчинений злочин, і який полягає в здійснюваному судом обвинувальному вирокі, осуді порушника кримінально-правової заборони, та, як правило, у застосуванні до нього заходів кримінально-правового впливу².

Таке визначення поняття кримінальної відповідальності відповідає також

© ВІСКУНОВ Віктор Віталійович – викладач кафедри кримінального права Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

позиції Конституційного Суду України, який роз'яснює, що кримінальна відповідальність передбачає офіційну оцінку відповідними державними органами поведінки особи як злочинної. Підставою кримінальної відповідальності є наявність у діяння особи складу злочину, передбаченого кримінальним законом. Це форма реалізації державою правоохоронних норм, що врешті полягає в застосуванні до особи, що вчинила злочин, конкретних кримінально-правових заходів примусового характеру через обвинувальний вирок суду. Кримінальна відповідальність може мати не лише форму покарання. За вироком суду вона може зводитись тільки до осуду особи, яка вчинила злочин, і звільнення її від покарання (ч. 4 ст. 74. КК України). Тому сам факт порушення кримінальної справи щодо конкретної особи, затримання, взяття під варту, пред'явлення їй обвинувачення не можна визнати як кримінальну відповідальність. Особа не несе кримінальної відповідальності до тих пір, поки її не буде визнано судом винною у вчиненні злочину й вирок суду не набере чинності³.

Отже, потенційна кримінальна відповідальність встановлена в диспозиції та санкції кримінально-правової норми, в яких містяться склад злочину, вид і розмір покарання. Реальна ж кримінальна відповідальність визначається судом в обвинувальному вирокі, що набрав чинності.

В юридичній літературі питанням кримінально-правової протидії знищенню, підробці або заміні номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу приділялася увага в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, Л.О. Букалерової, М.П. Бікмурзіна, С.Б. Гавриша, О.О. Дудорова, М.Й. Коржанського, А.В. Лесниха, В.А. Мисливого, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, В.Я. Тація, М.І. Хавронюка, С.С. Яценка та ін. Однак проблеми кримінальної відповідальності за знищення, підробку або заміну номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу в Україні спеціально не досліджувалися.

Підкреслимо, що кримінальна відповідальність за знищення, підробку або заміну номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу вперше була встановлена у 2000 р. й з'явилася в Кримінальному кодексі України 1960 р. Кримінально-правова заборона знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу містилася в главі IX «Злочини проти порядку управління», зокрема в статті 194¹ зазначеного Кримінального кодексу України. Санкція основного складу, передбаченого в ч.1 ст. 194¹ КК України 1960 р. визначала альтернативні покарання у виді позбавлення волі на строк від двох до трьох років з конфіскацією майна або штрафу від п'ятисот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією майна. Основне покарання за вчинення кваліфікованого злочину, передбаченого ч. 2 ст. 194¹ КК України 1960 р. було відносно визначеним у виді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років і додатковим у вигляді конфіскації майна⁴.

У подальшому законодавець передбачив кримінальну відповідальність за знищення, підробку або заміну номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу в Кримінальному кодексі України 2001 р., в ст. 290 розділу XI «Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту». Санкція зазначеної статті передбачала альтернативні покарання у виді штрафу від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправних робіт на строк до двох років, або обмеження волі на строк до трьох років. Після внесення законодавцем змін і доповнень у санкцію ст. 290 КК України, покарання було визначено у виді штрафу від ста п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян або виправних робіт на строк до двох років, або обмеження волі на строк до трьох років⁵.

Порівнюючи санкції основних складів одних і тих же злочинів вбачаються суттєві розбіжності між визначеними законодавцем покараннями. Зокрема, за вчинення злочину, передбаченого в ч.1 ст. 194¹ КК України 1960 р., покарання було більш суворим, ніж визначене в санкції ст. 290 КК України 2001 р. Відповідно до ст. 12 КК України 2001 р., злочин, передбачений в ч. 1 ст. 194¹ КК України 1960 р., за визначеним покаранням класифікується як злочин середньої тяжкості, а злочин, передбачений у ст. 290 КК України 2001 р., – як злочин невеликої тяжкості. З цього випливає, що законодавець був не зовсім послідовним у вирішенні цього питання, котре свідчить про наявність проблематики визначення покарання в санкції ст. 290 КК України та тенденції до зменшення його розміру.

Аналіз судової практики застосування санкції ст. 290 КК України показав, що в 60% випадків суд призначав винним особам покарання у вигляді штрафу, а в 40% випадків – у вигляді обмеження волі. Покарання у виді виправних робіт судами зовсім не застосовувалося.

На нашу думку, таке співвідношення пояснюється тим, що суди, на жаль, під час призначення покарання за досліджуваній злочин в аналогічній ситуації на свій розсуд можуть призначити як менш суворе покарання у виді штрафу, так і більш суворе – у виді обмеження волі. Зазначимо, що розмір штрафу, визначений у санкції ст. 290 КК від ста п'ятдесяти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, не є адекватним розгляданому злочину, тобто є занадто мізерним, а тому не забезпечує мету покарання. Окрему проблему складає неузгодженість розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян у диспозиціях і санкціях кримінально-правових норм Особливої частини КК, що також впливає на визначення розміру штрафу. Незважаючи на те, що в диспозиції кримінально-правової норми визначення вартості предмета злочину, суми спричиненої злочином шкоди або розміру незаконного доходу від злочину, також обчислюється у КК на основі неоподаткованого мінімуму доходів громадян і здійснюється шляхом помноження умовної одиниці на розмір податкової соціальної пільги, при обчисленні розмірів штрафу продовжується використання суми в 17 грн. Виходячи з цього, мінімальний передбачений кримінальним законодавством України розмір штрафу складає 510 грн., максимальний за загальними правилами – 17000 грн., фактично найбільш великий розмір штрафу встановлений в сумі до 85000 грн. (у санкції ч.1 ст. 203¹ КК)⁶. Висвітлена проблематика може бути предметом подальших досліджень з питань оптимізації визначення розміру штрафу.

Відсутність практики застосування судами покарання у виді виправних робіт за злочин, передбачений ст. 290 КК України, на наш погляд, цілком зумовлено кількістю безробітних засуджених за ст. 290 КК України (80,9%), до яких недоцільно застосовувати зазначений вид покарання.

На основі проведеного дослідження встановлено, що склад злочину, передбачений у ст. 290 КК України «Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу», є недосконалим і з метою його вдосконалення та ефективності практики застосування, нами розроблено авторську модель складу злочину «Знищення або підробка ідентифікаційних номерів транспортного засобу». Тому вважаємо недоцільним проведення подальшого аналізу санкції чинної ст. 290 КК України і необхідно зосередити увагу на дослідженні санкції складу

злочину, який пропонується включити до Кримінального кодексу України.

Розроблена нами модель складу злочину з назвою «Знищення або підробка ідентифікаційних номерів транспортного засобу» передбачає наступні ознаки: 1) знищення або підробка ідентифікаційного номеру кузова, двигуна або шасі транспортного засобу, або підробка реєстраційного номеру транспортного засобу з метою приховування іншого злочину або правопорушення, збуту чи експлуатації транспортного засобу, а також збут, експлуатація транспортного засобу з завідомо знищеними або підробленими ідентифікаційними номерами, а також збут кузова, двигуна або шасі з завідомо знищеними або підробленими номерами; 2) ті самі дії, вчинені повторно або за попереднім зговором групою осіб; 3) Ті самі дії, вчинені організованою групою.

Розробку та визначення покарання в санкції ст. 290 КК України повинно відповідати меті покарання, основним принципам кримінального права та потребам практики.

Вважаємо, що насамперед покарання за знищення або підробку ідентифікаційних номерів транспортного засобу має бути відносно однаковим із покараннями, передбаченими за однорідні злочини та узгодженим із злочинами, котрі за характером та ступенем суспільної небезпеки близькі до нього.

Водночас висвітлена проблематика не є завершеною, а тільки є фундаментом для розвитку наукових ідей та подальших досліджень з приводу питань кримінальної відповідальності за знищення, підробку або заміну номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

1. *Вереша Р.В.* Суб'єктивні елементи підстави кримінальної відповідальності: Підручник. – К.: Атіка, 2006. – С. 108. 2. *Дудоров О.О.* Про поняття кримінальної відповідальності // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. – 2007. – № 4. – С. 161. 3. *Рішення* Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність) // Офіційний вісник України. – 1999. – № 44. – Ст. 71, код акту 12591/1999. 4. *Кримінальний кодекс України: за станом на 17 травня 2001 р.* / Верховна Рада України // ВВР УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 14. 5. *Кримінальний кодекс України: за станом на 7 липня 2010 р.* / Верховна Рада України // ВВР України – 2001. – № 25. – Ст. 131. 6. *Пономаренко Ю.А.* Види наказаний по уголовному праву Украины: Монография. – Х.: ФИНН, 2009. – С. 52.